

Nevenka Bezić Božanić
Split

JEDNA ODREDBA HRVATSKOG BISKUPA CEDULINA IZ 1609. GODINE NA HRVATSKOME JEZIKU

UDK 800.87:801.313

*Rad primljen za tisak 10. prosinca 1993.
Čakavska rič, Split, 1994, br. 1.*

Zadranin Petar Cedulini bio je hvarski biskup od 1581. do smrti 1634. godine. U više navrata obavljao je vizitacije po svojoj biskupiji kojoj osim otoka Hvara pripadahu otoci Brač i Vis. No više puta su u ime biskupa obilazili župe generalni vikari i na temelju uvida u stanje i djelovanje u pojedinim župama i naseljima donosili razne odredbe. Vizitacije su se pisale na talijanskom i latinskom jeziku, ali su odredbe ponekad pisane na hrvatskome jeziku, jer očito oni kojima su bile namijenjene i koji su ih trebali izvršiti nisu poznavali te jezike. Tako se do naših dana sačuvala jedna odredba biskupa Cedulina iz 1609. godine na hrvatskom jeziku, a odnosi se na žensku pustinjačku zajednicu na južnoj strani otoka Brača iznad sela Murvice poznata pod imenom Zorzetić.¹ Ta odredba glasi:

»..... dina Petra Cedulina Dostoinoga po slaui Gospodina Boga
Biskupa Chuarschoga Buduchi mi dosli oudi u Pustignu suanu Zorzetich
za uisitatiga podlosan giurisditiuni nasoi i nachodegh dace nan potribno za uechie
stuari postauiti, chigod dobar zachon. Zato po auctoritadi chu imamo od sgar
recenoga Gospodina Biscupa zapouidamo uam sor Franceschini zorzetich aliuan
de Andreis opatizi da pod penom od suetoga poslucha i od proclestua imate
nastoiati suachim nacinom uasim i mudrostiu da se ù ouomu suetomu mistu bude
siuiti u miru i u giedinstu. Itolichoie zapouidamo pod istu penu uan sgar recenoi
opatizi aliuan Prepositi i suim ostalim uasim drugam chese nachode na ouoi suetoi
slusbi od uase pustigne da nebudi niedna chauan drago da mosi pod istu penu
ciniti tobolza ni darsati ni ù uelicho neidne sorti pines ni nicesare nego presentati
sgar recenoi opatizi chois opatiza nemosi pod istu penu od suetoga poslucha stratiti
nistare ni dati nichomuza nistare ni prodati Vinograda, semglie uina meda ni

prata² ni niedne ine stuari ni sorti od Lemosine dochle pria uasda neucini schupschinu od suich Drusbeniz i uasamsi parer gnichiu uciniti za bude boglie naslau Isucharstouu i coristi mostirsche ni tolichioie da niedna nemosise diliti is mostira pres ientie iste opatize nichamose pod istu penu ni magne poiti prichomora nichamose dotle dochle pria ne imigiu licentiu od pripoustouanaie gospodiae opatize choia ima scupiti scupschinu i uichie. Ordinaiuichi da unapridach se ima ischupschine aliuan ischamula ciniti habite tolichio zarne chocho bile i pocharuaze i ostale stuari za odichiu, i obuchiu suim jednacho obligauichi pod istom penom od suetoga poslucha, i prochlestua ù choie rasumitichese udiglie upala suacha cha pomancha obsluisi ou ordin nas od chega nemosi biti odrisena od pichogare nego od sma gospodina Biscupa aliuan gnegoua namisnica Vicaria da imaiu dauati i staugliati sue dobitche i lemosine u schupschinu za obslusiti cholichosmo od sgara. Cometi uichi da na zngangie suich se ima prilipiti ou ordirnati i zachon na urata od crichue gnicouse aliuan Ū cmetoriu. In zud (?) dano u pustiosi uec recenoi na, 5, zugna 609. i chogod razdre aliuan odnesa ou mandat scasuniti chiese upal (?) udiglie ù prochlestuo.

Nic^o: de Barbis
canc. q. 1

Odredba je pisana hrvatskim jezikom i talijanskim pravopisom pa se čita: c = k, ch = ć, k, gl = lj, g = j, ie = je, gn = nj, u = v, z = c. Osim značaja ovog rukopisa za poznavanje hrvatskog jezika u prvim godinama 17. stoljeća, on otkriva i neke pojedinosti iz života te ženske pustinjačke zajednice. Posjedovale su zemlje na kojoj su obrađivale vinograde i druge poljoprivredne kulture, te košnice s pčelama. Čini se da je bilo nekih nesporazuma oko prodaje, pa se naređuje da se ne smije otuđiti bez suglasnosti svih članica ni zemlja, ni vino, ni med, ni »prata«.³ Možda se to radi o ruhu ili općenito nekoj robi, jer je poznato iz nekih izvora da su ove vrijedne žene prele vunu, tkale i plele. Nosile su crne ili smeđe habite i bijele pokrivače na glavi. Naziv pokrivača zabilježen je u popisima dota i oporukama djevojaka i žena krajem 16. i početkom 17. stoljeća u Dalmaciji.⁴ Odredba još naređuje da nijedna redovnica ne smije imati svoj novac, već da sve mora biti zajedničko i jednako se koristiti za sve potrebe, a u zajedničkoj suglasnosti.

Pustinja u ovoj odredbi nazvana je Zorzetić zacijelo po opatici Franici i ranije njenoj starijoj sestri Viktoriji. U vizitaciji iz 1618. godine zabilježeno je da se ova pustinja nalazi u špilji pokojnog Jurja Dubravčića. Prema nekim izvorima ova najstarija bračka ženska pustinja osnovana je 1496. godine. U vizitaciji veroneškog biskupa Augustina Valiera 1579. godine⁵ spominje se šest picokara⁶ porijeklom iz Splita, a na čelu im je već spomenuta opatica Viktorija s prezimenom Andrijević. Kuća im se nalazila iznad poznate »Zmajeve špilje«, imale su malu kapelu ukrašeno s više malih svetačkih slika, mjedenih svijećnjaka. Crkva je posjedovala na oltaru crveni pokrivač, kalež sa srebrnom patenom i misnu odjeću od platna. Prema zapisu vizitatora osnivač ovih prostora ostavio ih je oporučno uprav picokarama. Generalni vikar Andrija Bonfiglius zabilježio je da se u pustinji nalazi sedam djevojaka i to: opatica Viktorija Andreis, njene sestre Franica i Katarina, njihove

nećakinje Viktorija i Katarina, te Barbara i Katarina Kačić iz Drvenika i Magdalena Živković iz Zaostroga.⁷ Ova pustinja imala je posjed u Dobrom docu poznatom i pod imenom Picokarski dol, te vinograde na Gustinjem ratu pri moru.

Na tim prostorima još se spominju dvije ženske pustinjske zajednice.⁸ Prema istom vizitaroru jedna je zvana Dračeva špilja na čelu s opaticom Justinom Splićankom, a osnivač pustinje bio je splitski svećenik Marin de Capitaneis, Justinin stric. Negdje u prvoj polovici 16. stoljeća osnovana je i treća zajednica od strane Stjepana Juričevića, a na čelu te pustinje bila je njegova sestra Tomica.⁹

U savršenom miru i čudesnom krajoliku visoko iznad mora između kamena, crljenice, maslinika i vinograda živjele su te radišne žene od svog rada i truda, napustivši život u Splitu i Trogiru, a one iz Makarskog primorja vjerojatno se sklanjajući od ratnih sukoba. Čitav svoj život posvetile su posebnom načinu života između teškoga fizičkog rada i meditacije, čvrste i odane vjeri. Unosile su u te pustinje i svoje dote nekad namijenjene jednom drugom životu, ali one su izabrale iz tko zna kojih razloga ipak ovaj na južnim padinama otoka Brača u osami i molitvi.

BILJEŠKE

¹ Mali fondovi, br. 251. – Centar za zaštitu kulturne baštine otoka Hvara.

² Prata se vjerojatno odnosi na riječ pratež što znači roba, ruho, a poznato je da su picokare u pustinjama prele i tkale pa se možda ta zabrana odnosi i na njihove radove. Riječ pratež spominje i Marko Marulić (Judita, Split 1988, vidi rječnik na str. 268.) – P. Skok: Etimologijski rječnik hrvatskog ili srpskog jezika, sv. III, Zagreb 1973, str. 24.

³ N. Bezić Božanić: Odijevanje u Hvaru u XVII. stoljeću. Gradska kultura na Balkanu (XV-XIX v.) sv. 2, Beograd 1988, str. 117.

⁴ A. Jutronić: Vitizacije u arhivu biskupske kurije u Hvaru. Starine JAZU knj. 51, Zagreb 1962, str. 128.

⁵ Valierova vizitacija hvarske biskupije 1579. Priredio i preveo J. Franulić. Hvar 1976, str. 59 (šapirografirano).

⁶ Neki zapisivači iz zovu redovnice, a neki picokare. Prema Skoku, N. dj. knj. II, 1972, str. 653, picokara je redovnica koja živi izvan samostana, ali je odjevena u redovničko odijelo, a taj naziv se upotrebljava i za pobožne žene.

⁷ D. Vrsalović: Povijest otoka Brača. Supetar 1968, str. 271, 431.

⁸ I. Marinković: Pustinje murvičke. U knjizi: Samostani otoka Brača. Bol 1993, str. 101-113.

⁹ 1639. godine žive u pustinji Stipančić četiri picokare: opatica Lukrica, Margarita iz Hvara, Katarina iz Posedarja i Margarita Tomaseo kćerka gospodina guvernera(?), A. Jutronić: N. dj. str. 135.

¹⁰ Postoji još neistražena arhivska građa o ovim pustinjama, koja će zacijelo otkriti još niz vrijednih podataka o životu u tim kamenim kućicama koje su danas ruševne i tek se naziru u krajoliku južnih obronaka otoka Brača.

Nevenka Bezić-Božanić

A DECREE BY CEDULIN, THE BISHOP OF HVAR, WRITTEN IN CROATIAN IN
1609

Summary

The contents of the 1609 Decree by the General Vicar of the Hvar bishopry written in the Croatian language is published in the Supplement. It refers to the activity of a women's hermitage on the southern slopes of the island of Brač. In addition to the importance of this Decree that preserved the Croatian language at the beginning of 17th century its value lies also in revealing a part of the ascetic life in that community.

Čakavska rič je časopis znanstvenog i stručnog karaktera pa se u njemu objavljuju i radovi takvoga karaktera, a samo *iznimno* književni čakavski tekstovi, i to ako su obrađeni:

- to znači *akcentirani*
- i s *rječnikom*.

Inače se autori upućuju na druge časopise.